

Черкас Катерина Шалвівна,
*здобувач ступеня вищої освіти магістр
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:*
Мінченко Ольга Василівна,
*професор кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор*

ДЕЯКІ ЗАУВАГИ ДО ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ДІЇ МИРНОГО ТА ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Як казав відомий нам Конфуцій: «Право і справедливість полягають у тому, щоб кожний мав і робив своє так, аби ніхто не мав чужого і не позбавлявся свого» [1], це висловлювання доводить нам, що права людини – є невід’ємною частиною протягом життя кожної особистості. У відносинах з виконавчою владою людина починає комунікувати вже з народження, адже без цього жодних інших прав не можна реалізувати, крім права на медичну допомогу. Більшість відносин, з котрими вступає будь-яка особа в повсякденному житті, зазвичай, відноситься до публічного адміністрування і, на жаль, сьогодні зіткнулось із введенням воєнного стану на території України. Є низка прав, які є обмеженими, в порівнянні з тими, що були дозволені до початку вторгнення агресора російської федерації, тому актуальним буде порівняти зміни, котрі відбуваються у такі часи.

Ідея прав людини полягає в тому, що кожен з нас не має значення, хто ми або де народилися, ми володіємо однаковими основними правами і свободами людини. Це не привілей, їх не можна дарувати, їх не можна позбутися, вони носять невідчужуваний і загальний характер. Поняття прав людини пройшло довгий шлях в історії протягом століть. У 1948 р. Елеонора Рузвельт заклала основи сучасного міжнародного права в галузі прав людини – вона заснувала «Загальну декларація прав людини», яка ґрунтується на принципі, що всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах, в даному документі міститься 30 статей. Визначальним є

недискримінація, право на життя та свободу, захист від катувань або рабства.

Права людини порушуються і ігноруються по всьому світу, основна проблема полягає в тому, що нелегко повсюдно домогтися дотримання прав і покарання правопорушників, незважаючи на свій авторитетний і загальнознаний статус. Проблеми в Україні з правами людини є не тільки у мирний час, але і завжди, коли йде війна. Надто важко зберігати стандарти дотримання прав людини. Ми мусимо розуміти, як нам зберегти свої базові права, такі як право на життя, право на вільне висловлювання думок та інші.

Сьогодні являється важливим розуміння суб'єктів захисту наших прав, а під час дії воєнного стану дійшли висновку, що необхідно знати обмеження, які застосовуються до населення України. «У сучасному світі укладено величезну кількість міжнародних договорів, направлених на захист осіб як у мирний час, так і під час збройних конфліктів. На жаль, ця кодифікація не призвела до більшої захищеності людини під час війни та не забезпечує у повній мірі захист їх прав від свавілля авторитарних режимів» [2]. Якщо роздивлятися чим регулюється захист прав людини, то до механізмів захисту слід віднести такі законодавчі документи, як: «Конституція України», «Загальна декларація прав людини (ЗДПЛ)», «Міжнародні договори», «Міжнародний пакт про громадянські і політичні права», «Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права», «Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок», «Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації», «Конвенція про права дитини» та інші. Тобто, це всі інституції створені для того, щоб наші права були захищені, а якщо все ж таки відбулось порушення прав людини, вони мають допомогти нам, компенсувати шкоду, якщо така є.

Найбільшим ефективним початком у захисті прав, виступають насправді суди, це окрема гілка влади поряд із парламентом і урядом. Вони незалежні та підкоряються лише закону. Також, важливу роль відіграють громадські організації, котрі мають незалежність від держави та здійснюють захист прав людини у судах, приходять на допомогу тим, чиї права були порушені.

Під час воєнного стану обмежується багато прав людини, наприклад, цим може бути, коли правоохоронці чи військовослужбовці можуть здійснювати огляд телефону на предмет зйомки заборонених об'єктів та локацій, яких саме локацій це стосується та в якому порядку такий огляд має здійснюватися (зокрема, з рук, без вилучення девайсів тощо). Взагалі, нормативною базою, котрою людині необхідно користуватися являються: Конституція України, Закон України «Про правовий режим воєнного стану», Закон України від 24 лютого 2022 р. № 2102-IX «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні», Закон України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану», Постанова Кабінету Міністрів України від 13 липня 2011 р. № 753 «Про затвердження Порядку залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану» та ін.

Досить важливим вважаємо розглянути даний аналіз, при розгляді даного питання: «Із появою більш могутніх засобів ураження та ускладненням збройної боротьби війна набуває все більш винищувального та руйнівного характеру. При цьому неухильно зростає чисельність жертв серед мирного населення. Так, у Першій світовій війні загинуло більше 10 млн. осіб, з яких 95% склали військовослужбовці та 5% – цивільне населення. У Другій світовій війні було вбито близько 50 млн. осіб, з яких 52% – військовослужбовці та 48% – мирні мешканці. А в локальних війнах і конфліктах 1945–2010 рр. втрати досягли 59 млн. осіб, із них близько 75% – цивільне населення. Такі жахливі втрати пояснюються не лише підвищенням ефективності засобів ураження, а головним чином, їх варварським застосуванням та порушенням прав людини під час ведення збройних конфліктів» [3].

Воєнний стан передбачає особливий правовий режим, який запроваджується в Україні, у разі збройної агресії. Населенню забороняється проведення виборів, масових зборів, акцій протесту, референдумів, внесення змін до Конституції. Над людиною встановлюються певні правила, котрі слід дотримуватися, а в разі їх порушення існує притягнення до кримінальної відповідальності. Прикладом являється запровадження комендантської години, введення трудової

повинності, примусове поселення, повний контроль над засобами зв'язку, обмеження вибору місця проживання, примусове відчуження майна та інше. «На даний час питання забезпечення та захисту прав людини, в тому числі і в умовах збройних конфліктів різного характеру, міжнародним співтовариством вже не розглядаються. Застосування державою збройних сил для наведення конституційного порядку на своїй території є крайнім засобом забезпечення громадського порядку, але в певних випадках лише його використання дозволяє державі захищати основоположні, невід'ємні права і свободи людини, в тому числі найважливіше право – право на життя» [1]. Але існують і ті права, котрі не можуть бути порушені, це: право на громадянство, на укладання шлюбу, на особисту недоторканність, право на житло, на справедливий суд, юридичну допомогу та захист, право на рівність та повагу до гідності особи.

Отже, держава повинна забезпечувати не тільки права, котрі зазначені у відповідних законодавчих документах, але і здійснювати належний їх захист, створення відповідних умов для реалізації прав людини, особливо під час дії воєнного стану. Як ми побачили, то Україні ще потрібно багато працювати над даним питанням та, можливо, користуватися досвідом країн Європейського Союзу, але не існує жодної країни, яка б мала бездоганну репутацію щодо дотримання прав людини.

Список використаних джерел

1. Права людини в афоризмах. Громадянська Освіта. URL: <https://osvita.khpg.org/index.php?id=1007570625>
2. Сенаторова О. В. Права людини і збройні конфлікти : навч. посіб. Київ : ФОП Голембовська О.О., 2018. 208 с.
3. Welcome to Zhytomyr State University Library. Zhytomyr State University Library. URL: http://eprints.zu.edu.ua/23743/1/Ситняківська_C_PDF (ст. 1).